



Äkillisesti kuolleen henkilön läheisten tukeminen

Anna Liisa Aho, Anja Terkamo-Moisio

HOITOSUOSITUS





Anna Liisa Aho

TtT, dosentti,
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta,
Hoitotiede, Tampereen yliopisto



Anja Terkamo-Moisio

TtT, postdoc-tutkija,
Hoitotieteen laitos,
Itä-Suomen yliopisto

Asiantuntijat

Hanna Niemipelto, sh YAMK
Soili Poijula, psykologi, psykoterapeutti
Taru Varpenius, sairaalapastori



Hoitotyön suositukset ovat asiantuntijoiden laatimia tutkimusnäyttöön perustuvia suosituksia hoitotyön menetelmien vaikuttavuudesta, käytökelppoisuudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja merkityksellisyydestä potilaan/asiakkaan hoidossa.

Suosituksia käytettäessä tulee huomioida potilaan/asiakkaan näkemys, toimintaympäristön edellytykset ja terveydenhuollon ammattilaisen kliininen arvio tilanteesta.

ISSN 2489-5024 (27.8.2018, verkko)

Ulkoasu ja taitto Tanja Pitkänen, Fioca Oy | Kuvat Shutterstock

Johdanto

Äkillinen kuolema määritellään tässä suosituksessa sellaiseksi odottamattomaksi ja yllätykselliseksi kuolemaksi, johon kuoleva ihminen ja hänen läheisensä eivät ehtineet valmistautua. Äkillisen kuoleman taustalla voi olla esimerkiksi itsemurha, henkirikoksen uhriksi joutuminen, erilaiset kuolemaan johtaneet sairauskohtaukset (esimerkiksi sydänkohtaus), alkoholin- tai muiden päihteiden yliannostuskuolemat, kohtukuolemat, onnettomuudesta johtuneet kuolemat sekä tapaturmakuolemat, kuten hukkumiset.

Äkillinen kuolema saattaa aiheuttaa kuolleen läheisille traumaattisen kriisin sekä hallinnantunteen menetyksen, josta toipuminen voi kestää pitkään, jopa läpi elämän. Vaikka kuolemaan liittyvä suru on normaali, yksilöllinen ja dynaaminen prosessi, vaikuttaa se kokonaisvaltaisesti ja pitkäkestoisesti surevaan läheiseen ja hänen elämäänsä. Äkillinen kuolema alentaa surevien läheisten toimintakykyä sekä voi vaikuttaa negatiivisesti heidän terveyteensä, elämänlaatuunsa sekä perhedynamiikkaan, perheen ulkopuolisiin suhteisiin sekä taloudelliseen tilanteeseen.

Äkkikuoleman seuraukset läheisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä koko elämään ovat moninaisia, joten läheisten selviytymisen edistäminen ja kielteisten seurausten ehkäisy ovat tärkeitä ja perusteltuja. Suru- ja selviytymisprosessissaan läheiset käyttävät erilaisia selviytymiskeinoja. Lähivierokostolta saadun tuen ja vertaistuen lisäksi ammattihenkilöstön ammattitaitoinen surevien kohtaaminen ja tuki ovat tärkeitä läheisten selviytymisen kannalta. Äkillisesti kuolleen henkilön läheisten tukeminen kuoleman jälkeen on auttajille vaativa tehtävä ja tästä syystä he tarvitsevat siihen yksityiskohtaiset suositukset.

Suosituksen tavoite

Tässä hoitosuosituksessa kootaan paras mahdollinen tutkimusnäyttö ja asiantuntijatieto läheisten tukemisesta omaisen äkillisen kuoleman jälkeen. Suosituksen tavoitteena on lisätä tietoa äkillisesti kuolleen henkilön läheisten selviytymistä edistävästä tuesta sekä yhtenäistää käytäntöjä läheisten tukemisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, ensilinjan palveluissa ja yhteiskunnassamme. Suosituksen tarkoituksena on kuvata äkillisesti kuolleen henkilön läheisten selviytymisessä edistäviä ja hyväksi koettuja tukikeinoja.

Kohderyhmät

Suositus on tarkoitettu valtakunnalliseksi ohjeistukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstölle (mm. **ensihoitajat, lääkärit, hoitotyöntekijät**), muille äkillisesti kuolleen ihmisen läheisiä kohtaavalle ammattilaisille (**palo- ja pelastuslaitoksen henkilöstö, kirkon työntekijät, poliisit**), vapaaehtoisjärjestöille (**vapaaehtoistuki ja vertaistuki**) sekä psykososiaalista tukea antaville moniammatillisille auttajaryhmille (esim. **kriisiryhmät**).

Suosituksen kohteena ovat erityisesti ammattilaiset, jotka kohtaavat äkillisesti menehtyneen henkilön läheisiä. Suositusta on mahdollista hyödyntää myös esimerkiksi pitkäaikaissairauden myötä kuolleen ihmisen läheisten tukemisessa.

Näytön aste

- A** Vahva tutkimusnäyttö
- B** Kohtalainen tutkimusnäyttö
- C** Niukka tutkimusnäyttö
- D** Ei tutkimusnäyttöä

01

Läheisten kohtaaminen

Kohtaa äkillisesti kuolleen läheinen **yksilöllisesti, aidosti, myötätuntoisesti** ja **kunnioittavasti** hänen tarpeensa sekä kulttuurinsa huomioiden. B

Huolehdi läheisten **perustarpeista**. C

- Kuuntele vainajan läheisiä aktiivisesti ja anna heille aikaa puhua menetyksestään.
- Järkyttynyt läheinen voi haluta olla hiljaa, siksi ketään ei tule pakottaa puhumaan.
- Katso surevia silmiin ja keskustele heidän kanssaan avoimesti sekä rehellisesti.
- Ole rohkeasti ja aidosti läsnä.

- Osoita läheisille myötätuntoa verbaalisesti ja nonverbaalisesti, fraaseja sekä tyhjiä lauseita välttäen.
- Toimi järkyttyneen ihmisen kohtaamiseen tarkoitettujen psykologisten ohjeiden mukaisesti.

Pysy tilanteessa **rauhallisena** ja **varaudu** vastaanottamaan voimakkaita reaktioita. D

- Valmentaudu surevien kohtaamiseen, neuvontaan ja auttamiseen kouluttautumalla.
- Hillitse omia reaktioitasi, auttajasta ei saa tulla autettava.
- Anna vainajan läheisille mahdollisuus ilmaista tunteitaan sekä tue heitä tunteiden ja surun ilmaisussa. Älä pyri rajoittamaan läheisten reaktioita, vaan hyväksy eri tavat ilmaista surua.

Puhu **ystävällisellä, selkeällä** ja **rauhallisella** äänellä. D

- Puhu selkeästi ja vältä ammattikieltä. Toista keskeisiä asioita, koska sureva ei välttämättä muista kuulemaansa tunnetilansa takia.

Viestin vieminen äkillisestä kuolemasta ja siihen johtaneista syistä

Anna tieto vainajan äkillisestä kuolemasta läheisille mahdollisuuksien mukaan **moniammatillisessa ryhmässä, mahdollisimman pian** ja **yhdessä** kaikkien perheenjäsenten läsnä ollessa.

- Moniammatilliseen ryhmään voi kuulua esimerkiksi poliisin, kriisiyöntekijöiden ja / tai seurakunnan edustajia.
- Huomioi, että läheisille voi olla tärkeää kuolintiedon saatuaan olla vain perheenjäsenten kanssa. Valmistaudu kuitenkin vastaamaan läheisten kysymyksiin ja tarjoamaan heille välitöntä tukea.
- Läheisten kanssa kommunikointia varten tulee olla ohjeistus koskien tiedottamista puhelimitse, perheen neuvomista turvallisesta matkustamisesta sairaalaan, perheen vastaanottamista sairaalaan tulotilanteessa ja seurantaa osanottoineen. Huonot kommunikaatiotaidot kuolintiedon antamisessa voivat johtaa pitkittyneen surun häiriön kehittymiseen.

- Kriisiapu on koettu hyvänä ja se saattaa edesauttaa traumaattisesta menetyksestä toipumista. Suomessa kriisiavun tarjoaminen on lakisääteistä, joten lakisääteisen kriisiavun tarjoajataho tulee selvittää ja läheiset tulee ohjata kriisiavun piiriin.

Keskustele läheisten kanssa suoraan, rehellisesti, empaattisesti ja ymmärrettävällä kielellä kuoleman estämiseksi tehdyistä toimenpiteistä, kuolintapahtumasta ja kuoleman väistämättömyydestä.

- Läheisille tulee antaa tietoa vainajan mahdollisesta sairaudesta ja sairauteen johtaneista syistä, hoitotoimenpiteistä sekä hoidon ennusteesta.
- Niiden ammattilaisten, jotka ovat olleet mukana kuolintilanteessa tai jotka

ovat todenneet kuoleman (esimerkiksi ensihoitajat, lääkäri), tulee keskustella läheisten kanssa.

- Läheisille tulee antaa tietoa mahdollisimman kattavasti, sillä puutteellisesti annettu tieto tai sen puute voimistavat läheisten pelkoja, vihaa, eristyneisyyttä ja voimattomuutta.
- Kohtukuolematilanteessa läheisille tulee antaa tietoa kohtukuoleman syistä mahdollisimman pian, koska se saattaa auttaa vanhempia valmistautumaan kuolleen lapsen synnytykseen, vähentää vanhempien syyllisyyden tunnetta sekä auttaa heitä tilanteen kestämisessä ja siitä toipumisessa.

Varmista etteivät läheiset jää yksin kuolintiedon saamisen jälkeen. Huomioi, että läheisen kotipaikkakunta voi olla eri kuin tapahtumapaikkakunta.

- Vanhemmat, jotka jätettiin yksin kuolintiedon saamisen jälkeen, kokivat sen negatiivisempaan kuin vanhemmat, joiden luokse terveydenhuoltohenkilöstö jäi kuolintiedon saamisen jälkeen.
- Huomioi erityisesti läheiset, jotka ovat yksin vainajan kuolintiedon saannin hetkellä ja odota, että joku lähipiiristä saapuu paikalle ennen kuin ammattilainen lähtee pois.
- Tarvittaessa tulee huolehtia läheisten turvallisesta siirtymisestä kuolinpaikalle tai sairaalaan ja sieltä pois.
- Huomioi erityisesti ne tilanteet, joissa äkkikuoleman kohdannut vainajan läheinen jää yksin alaikäisten lasten kanssa esimerkiksi toisen vanhemman kuollessa.

Lähitukiverkoston kartoittaminen ja läheisten kanssa yhteisen surun mahdollistaminen

Huolehdi läheisten turvallisesta **siirtymisestä tapahtumapaikalta.**

D

Kartoita läheisten **sosiaalinen tukiverkosto** ja huolehdi tarvittaessa yhteydenotosta heihin.

B

- Anna vanhemmille aikaa valmistautua kuolleen lapsen sisarusten kohtaamiseen ja tue heitä kuolleen lapsen sisarusten kohtaamisessa.
- Ole aikuisen tukena, kun läheisen kuolemasta kerrotaan lapselle.
- Henkirikoksen uhrien läheisten selviytymistä voi auttaa niiden henkilöiden tapaaminen ja heidän kanssaan keskustelu, jotka ovat viimeksi tavanneet vainajan.

Lisää **tukiverkoston ymmärrystä** vainajan kuolintapahtumasta sekä läheisten tukemisen tärkeydestä.

B

- Neuvo vainajan läheisiä perheen ulkopuolisten henkilöiden sekä tukiverkoston reaktioiden kohtaamisessa.
- Läheisiä tulee tukea tukiverkostonsa kanssa avoimeen keskinäiseen kanssakäymiseen ja toisten hyvinvoinnista huolehtimiseen vainajan kuolinsyystä huolimatta.

Varmista **lapsille aikuisten tuki** ja anna aikuisille tietoa erilaisista keinoista lasten tukemiseen.

B

- Auta perheitä pysymään yhdessä ja pidä lapset vanhempien ja läheisten luona.
- Tunnista eri-ikäisten lasten ja nuorten tyypilliset reaktiot äkilliseen kuolemaan.
- Anna vanhemmille neuvoja lasten ja nuorten tukemiseen kriisitilanteessa.
- Vanhempia/hoitajia tulee tukea huolehtimaan lapsistaan ja keskustelemaan heidän kanssaan avoimesti ja rehellisesti kuolemasta.
- Suojele lapsia altistumasta traumalle ja suojele aikuisten kuolintapahtumaan liittyviltä kauhukertomuksilta.

- Lasten lähiverkostoa tulee myös tiedottaa tapahtumasta, jotta lapset saavat paremmin tukea.
- Lapset tulee huomioida surevina keskustellen heidän kanssaan ikätason mukaisesti, koska heidän surunsa jää usein huomioimatta.
- Eroperheiden lapset saattavat tarvita erityistukea, koska heillä saattaa olla tarve tukea vanhempia, jolloin he itse jäävät tuen ulkopuolelle.
- Kartoita läheisten tukiverkostot ja tarjoa tietoa kotipalvelusta erityisesti niille perheille, joissa toinen vanhempi on kuollut ja leskivanhempi vastaa yksin lapsista ja perheen arjesta.
- Neuvo vanhempia mahdollisimman pian palauttamaan lasten/sisarusten arkirutiinit, sillä ne voivat lisätä heidän turvallisuuden tunnettaan.

Vainajan hyvästeleminen

Valmistele läheisiä
vainajan hyvästelemiseen
**kuvailemalla vainajan
ulkonäköön** liittyviä
yksityiskohtia ja kertomalla
vainajan katsomisen
mahdollisesti aiheuttamista
reaktioista.

- Ennen vainajan näyttämistä tulee arvioida, miltä osin vainaja voidaan näyttää läheisille (kokonaan vai vain tietyin osin, huomioiden esim. ruhjoutuminen).

Rohkaise läheisiä vainajan hyvästelemiseen, vaikka se saattaa hetkellisesti voimistaa ahdistusta.

B

- Rohkaise vainajan läheisiä ottamaan erityisesti lapset sekä muut merkittävät läheiset mukaan hyvästelyyn.
- Huomioi vainajan ulkonäköön liittyvät erityistilanteet esim. ruhjoutumat, henkirikoksen uhrin, kuolemasta kulunut aika. Vainajaa voidaan kuitenkin usein näyttää läheisille tietyin osin, jotta he voivat tunnistaa hänet läheisekseen (esim. sormet, varpaat).
- Läheisen päätöstä jättää vainaja hyvästelemättä tulee kuitenkin kunnioittaa.
- Tarjoa läheisille ammattihenkilön läsnäoloa vainajan hyvästelemisessä, mutta kunnioita läheisten toivetta hyvästellä yksin.

- Valmistele ja tue lapsia vainajan katsomisessa etukäteen, katsomisen aikana ja sen jälkeen myös silloin, kun vanhemmat eivät itse siihen kykene.

Kerro läheisille erilaisista tavoista hyvästellä vainaja, heidän vakaumustaan kunnioittaen.

B

- Vainajan hyvästelyyn voi liittyä esimerkiksi peseminen, arkkuvaatteiden valinta, sylissä pitäminen, koskettaminen, puhuminen, laulaminen, kirjeiden tai muistoesineiden laittaminen arkkuun.
- Tarjoa ja mahdollista vainajan läheisille saattohartausten tai muun vainajan ja läheisten vakaumukseen sopivan rituaalin (rukoileminen, musiikin kuunteleminen, siunaaminen jne.) järjestäminen sairaalassa, kappelissa tai ensiavussa.

Kohtele vainajaa kunnioittavasti ja puhu hänestä nimellä.

B

- Kohtele vainajaa arvokkaalla ja hänen muistoaan, katsomustaan, toivomuksiaan kunnioittavalla tavalla.
- Kohtukuolleesta lapsesta tulee ottaa paino, pituus ja tehdä samat rutiinit kuin elävänä syntyneelle lapselle.
- Kohtukuollut lapsi voidaan myös nimetä ja haudata.

Anna läheisille riittävästi aikaa vainajan hyvästelyyn sekä tarjoa heidän tarpeidensa mukaan useita mahdollisuuksia siihen.

B

05

Muistojen kerääminen ja vainajan muisteleminen

Tue läheisiä vainajan muistelussa heidän **kulttuuriansa** kunnioittaen.

B

- Muistele läheisten kanssa vainajaa, sillä ammattihenkilöstö saattaa olla ainoa taho, joka on nähnyt vainajan (esimerkiksi kohtukuolema tai vastasyntyneen kuolema).

Rohkaise kohtukuoleman tai vastasyntyneen kuoleman kokeneita läheisiä vainajaan liittyvien muistojen (esim. valokuvat, hiustupsut) keräämisessä. **Tarvittaessa auta** läheisiä muistojen keräämisessä.

B

- Vainajaan liittyviä muistoja ovat muun muassa valokuvat, perhekuvat, hiustupsu, käden tai jalanjälki, kuolinvaatteet, korut, sormukset.

- Mahdollista vainajan läheisille heidän niin halutessaan hyvälaatuiset kuvat kohtukuolleesta lapsesta.
- Tarjoa läheisille mahdollisuutta valita vainajan vaatetus kuvissa.
- Tarjoa läheisille mahdollisuutta säilyttää otetut valokuvat potilastiedostoissa, mikäli he eivät halua niitä sillä hetkellä säilyttää.
- Ota kuva vainajasta tai koko perheestä niin, että vainaja on mukana. Valokuva voi auttaa lapsiläheistä suremaan.

06

Konkreettisen tuen tarjoaminen

Kartoita läheisten konkreettisen **tuen tarve**, ohjaa heidät sen piiriin sekä rohkaise ottamaan tarjottua apua vastaan. B

- Kartoita tuen tarve ja järjestä tarvittaessa tukea kuolemaan liittyvissä käytännöissä, hautajaisjärjestelyissä, ruokahuollossa ja lasten hoitamisessa.

- Huomioi, että vaikeudet byrokratian kanssa voivat heikentää omaisten toipumista ja aiheuttaa stressiä omaisille.

Huomioi läheisten **sairausloman** ja mahdollisen **lääkityksen** tarve. D

Suojaa läheisiä tarvittaessa **medialta**. D

- Huomioi, että erityisesti erilaisten onnettomuuksien, henkirikosten ja joukkosurman uhrien läheiset saattavat joutua median kohteeksi.

07

Hautajais- järjestelyissä ohjaaminen

Anna läheisille **tietoa**
hautajaisjärjestelyistä
ja niihin tarvittavista
asiakirjoista.

B

Tue läheisiä ottamaan
lapsi tai **lapset** mukaan
hautajaisjärjestelyihin,
hautajaisiin ja
muistojuhlaan.

D

- Anna tietoa hautajaisjärjestelyistä.
- Asiakirjoja, joista tietoa tulee antaa, ovat muun muassa kuolintodistus, hautauslupa, kuolinsyytodistus, perunkirjoitus.
- Läheisille tulee suositella vainajan tahdon toteuttamista hautajaisjärjestelyissä, mikäli sellainen on ilmaistu (esimerkiksi hautaustestamentti).

08

Tiedon antaminen läheiselle

Anna läheisille **suullisen tiedon** lisäksi tieto **kirjallisesti**, jotta he voivat palata siihen myöhemmin. ^B

Järjestä läheisille mahdollisuus **keskustella** lääkärin tai patologin kanssa vainajan kuolinsyystä. ^B

Anna läheisille tietoa ammatillisesta ja vapaaehtoisjärjestöjen järjestämästä **tuesta** sekä erilaisista tuen, **hoidon** ja **kuntoutuksen** mahdollisuuksista. ^B

- Läheisille tulee antaa tietoa läheisen tarpeen mukaan
 - kriisikeskuksista, kriisi-työntekijöistä, kriisipuhelimesta ja auttavasta puhelimesta
 - vertaistukijärjestöjen antamasta tuesta
 - Kelan järjestämistä erityisryhmien kuntoutuksesta, kursseista ja psykoterapiakuntoutuksesta
 - mielenterveyspalveluista ja muusta ammatillisesta psykososiaalisesta tuesta
 - erilaisista kuntoutusvaihtoehdoista ja sen järjestäjästä
 - potilasasiamiehestä ja sosiaaliasiamiehestä
 - työterveyspalveluista ja neuvolan tuesta
 - konkreettisen tuen tahoista, kuten kotipalvelusta
 - seurakuntien tuesta
- Läheisille tulee antaa patologin, omahoitajan ja omalääkärin yhteystiedot.

- Henkirikosten uhrien läheisille tulee antaa tietoa tutkinta- ja oikeusprosessin kulusta ja siihen liittyviä yhteystietoja.

Anna tietoa **taloudellisesta tuesta** sekä **sosiaali-etuuksiin** liittyvistä mahdollisuuksista. ^B

- Läheisille tulee antaa tietoa tuesta työhön paluusta ja osasairauspäivärahasta, vainajan kuoleman jälkeisistä sosiaalisetuksista, kuten hautajaisavustuksesta, toimeentulotuesta, perhe-eläkkeestä, leskeneläkkeestä, lapseneläkkeestä, äitiys-/isyysrahasta, lapsilisästä, yksinhuoltajakorotuksesta, vanhempainrahasta, sairauspäivärahasta, vakuutuskorvauksista, kuntoutustuesta, sosiaalipalveluista.

09

Vertaistuen piiriin ohjaaminen

Ohjaa läheiset **vertaistuen piiriin**, sillä vertaistuesta on hyötyä äkillisesti kuolleen henkilön läheisten surutyössä.

B

- Läheisille tulee antaa tietoa erilaisista vertaistuen mahdollisuuksista, kuten surujärjestöistä, seurakunnan tai muun yhteisön järjestämistä sururyhmistä sekä internetin vertaistukiryhmistä.
- Läheisiltä tulee pyytää lupa välittää heidän yhteystietonsa vertaistukea järjestävälle taholle tai antaa heille vertaistukijärjestön yhteystiedot kirjallisena.

Näytön aste **A** Vahva tutkimusnäyttö **B** Kohtalainen tutkimusnäyttö **C** Niukka tutkimusnäyttö **D** Ei tutkimusnäyttöä



10

Tuen jatkuvuudesta
huolehtiminen ja jatko-
tuen piiriin ohjaaminen

Tunnista läheisten jatkotuen tarve ja ohjaa heidät sen piiriin luomalla tarvittaessa kontaktit eri toimijoiden kanssa.

B

- Huomioi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevat lakisääteiset ilmoitusvelvollisuudet (esim. ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä ja lastensuojeluilmoitus).
- Läheiset tulee ohjata
 - ympärivuorokautista tukea antavan tahon piiriin (esim. sosiaalipäivystys, kriisityöntekijät, auttavat puhelimet, kriisipuhelin) ja auttaa yhteyden saamisessa.
 - moniammatillisen tuen piiriin (esimerkiksi

mielenterveyspalveluihin ja kuntoutukseen, psykososiaaliseen terapiaan).

- tarvittaessa psykoterapiaan, huomioiden myös pari- ja perheterapia.
- vakaumuksensa mukaiseen hengellisen tuen piiriin.
- ottamaan yhteys sosiaalityöntekijään tukimahdollisuuksien selvittämiseksi.
- Itsemurhan tehneiden läheisille tulee järjestää postventiopalvelut (itsemurhien ehkäiseminen) sisältäen itsemurhan ennaltaehkäisyohjelman.
- Itsemurhien tartuntavaikutus tulee huomioida erityisesti nuorten kohdalla käsittelemällä tapahtunut aikuisten ohjauksella perheissä, kouluissa ja harrastuspiireissä.
- Henkirikoksen uhrien läheiset tulee huomioida riskiryhmänä ja ohjata heidät mielenterveyspalveluihin.

Varmista läheisille organisaatiosta päin tarjottu järjestelmällinen akuutti ja pitkäkestoinen tuki.

B

- Varmista läheisten riittävä tuki soittamalla/sopimalla uusintakäynti.
- Erityisesti henkirikosuhrien läheisille tulee antaa tukea myös oikeudenkäyntiprosessin aikana.
- Lapsiläheisten kouluun paluu tulee huolehtia yhteistyössä opettajan ja kouluterveydenhuollon kanssa.
- Tunnista lasten, nuorten ja aikuisten traumaattinen suru ja huolehdi tarvittaessa psykologiseen arviointiin ja psykoterapeuttiseen hoitoon.
- Tunnista läheisten (1-vuotiaista alkaen) pitkittyneen surun häiriö ja huolehdi psykologiseen arviointiin ja psykoterapeuttiseen hoitoon pääsy.
- Surun ja masennuksen erottaminen on tärkeää. Masennuksen hoito tulee järjestää Käypä hoito -suositusten mukaisesti.

Perheenjäsenten suru- ja selviytymisprosessista ja sen seurauksista keskusteleminen

B

Keskustele läheisten kanssa suru- ja selviytymisprosessin yksilöllisyydestä, selviytymiskeinoista sekä vainajan kuolinsyyhyn liittyvistä surun erityispiirteistä.

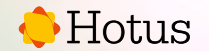
- Henkirikoksen uhriksi joutuneen vainajan läheisten kanssa tulee keskustella henkirikoksiin liittyvistä surun erityispiirteistä, joita ovat erityisesti pelko, viha ja raivo, kostonhalu, syyllisyys, syyttäminen ja katkeruus.
- Itsemurhan tehneen vainajan läheisten kanssa tulee keskustella itsemurhiin liittyvistä surun erityispiirteistä, jotka ovat syyllisyys, häpeä, katkeruus ja eristyisyys sekä leimautuminen.
- Läheisille tulee antaa tietoa surun yksilöllisyydestä ja mahdollisista eroavaisuuksista, esimerkiksi tietoa lasten, naisten/äitien sekä miesten/isien sekä isovanhempien suruprosessien erityispiirteistä.

- Lapsiläheisiä tulee tukea avoimeen ikätasoiseen keskusteluun sekä tunteiden osoittamiseen, koska heidän surunsa jää usein huomioimatta.
- Läheisille tulee antaa tietoa erilaisista selviytymiskeinoista, jotta he voivat löytää omaa selviytymistään tukevia keinoja.
- Läheisille tulee antaa tietoa erilaisista surua käsittelevistä kirjoista ja surumusiikista.

Keskustele läheisten kanssa mahdollisista **surun seurauksista** ja menetyksen vaikutuksista tulevaisuuteen.

B

- Suruneuvonnassa voidaan antaa tietoa äkkikuoleman mahdollisista vaikutuksista muun muassa läheisten terveydentilaan, uneen, muistiin, seksuaalisuuteen, keskittymiskykyyn, tuleviin raskauksiin, elämään yleensä, perheenjäseniin, parisuhteeseen, sosiaalisiin suhteisiin, perhedynamiikkaan ja identiteettiin.
- Itsemurhan tehneiden läheisten kanssa tulee keskustella surua mahdollisesti seuraavasta masennuksesta sekä läheisten kohonneesta riskistä itsemurhaan.
- Äideille tulee antaa tietoa kohtukuoleman jälkeisistä fyysistä sekä henkisistä muutoksista (esim. jälkivuoto, maidontuotannon lopettaminen lääkityksellä), koska se auttaa heitä toipumaan nopeammin.



Kaikilla potilailla on oikeus saada
vaikuttavaa, turvallista ja **laadukasta**
hoitoa – siitä vastaa jokainen sosiaali- ja
terveydenhuollon ammattilainen!